



**JONGE  
RUIJTE**

**Cultuurprofiel Midden Nederland**



03-328

Boekmanstichting-Bibliotheek  
Herengracht 415  
1017 BP Amsterdam  
Tel.: 6243739

# JONGE RUIMTE

**CONVENANT MIDDEN NEDERLAND**

**CULTUURPROFIEL deel 1: cultuurbeeld**

december 2002

# INHOUD

<b>Cultuurbeeld Midden Nederland</b>	<b>5</b>
<b>Bijlagen</b>	<b>13</b>
<b>Beschrijvende delen convenantpartners</b>	
1. <b>Provincie Flevoland &amp; Gemeente Almere</b>	<b>15</b>
2. <b>Provincie Utrecht &amp; Gemeenten Utrecht en Amersfoort</b>	<b>21</b>

Boekmanstichting-Bibliotheek  
Herengracht 415  
1017 BP Amsterdam  
Tel.: 6243739

# Cultuurbeeld Midden Nederland

## 1. De fictie van Midden Nederland

Midden Nederland bestaat niet. Een convenantsgebied samengesteld uit de provincies Flevoland en Utrecht met de grote steden Almere, Amersfoort en Utrecht laat zich niet makkelijk plaatsen. Aan de noordgrens zie je de witte zeilen op de Friese meren, in het zuiden de duwbakken op de grote rivieren. Het gebied zelf valt in twee helften uiteen; onderling slecht verbonden per spoor of over de weg. De polders van Flevoland vormen een imposante landbouwvlakte onderbroken door nieuwe steden en nieuwe natuur. Utrecht is een kleine provincie (ruim één nieuwe polder groot) samengesteld uit een lappendeken van bijna alle denkbare oude cultuurlandschappen; van veenweide en turfplassen tot landgoed en heuvelrug. In het midden van de provincie ligt Utrecht als één van de vier grote steden in Nederland. Allemaal Midden Nederland maar daarmee niet vanzelf gemeenschappelijke grond.

Wij zoeken in dit Cultuurbeeld, de opmaat voor de bestuurlijke afspraken voor een nieuw convenant Midden Nederland 2005-2008, dan ook niet naar een kunstmatige identiteit, maar geven aan wat de steden Almere, Amersfoort en Utrecht en de provincies Flevoland en Utrecht kan verbinden op cultureel terrein. In de bijgaande afzonderlijke beschrijvingen van Flevoland en Utrecht staan ook veel bilaterale ontwikkelingen benoemd. Vaak gaat het hier overigens om resultaten als gevolg van afspraken in het huidige convenant. Deze gezamenlijke culturele ontwikkelingen worden hier niet herhaald, wel waar nodig aangestipt.

### **Cultuur als sociale en economische motor**

Sociaal-cultureel gezien wijkt het convenantsgebied niet sterk af van het Algemeen Nederlands Peil. Toch zijn er wel een aantal opmerkelijke maatschappelijke ontwikkelingen en eigen accenten in de culturele bagage. In vogelvlucht: in het gebied liggen de snelst groeiende steden van Nederland en weerklinkt dagelijks de monotone muziek van de heimachines voor de bouw van de nieuwe wijken. De bijna anderhalf miljoen inwoners (waarvan 40% in de steden Almere, Amersfoort en Utrecht) zijn gemiddeld jonger en hoger opgeleid dan in de rest van Nederland. Het aantal allochtonen is hoog. De economie kent een grote dynamiek.

**In grootstedelijke en regionale ontwikkelingen is het zoeken naar sociale cohesie van groot belang. Daarbij spelen kunst en cultuur een eigen rol. Waar veel nieuwe mensen komen wonen en werken zonder lokaal verleden, is cultuur een essentieel en positief bindmiddel. Omvang en aanbod van culturele voorzieningen blijken ook een belangrijke economische vestigingsfactor; zeker in een gebied als Midden Nederland met een zwaar accent op hoogwaardige dienstverlening. De bemoeienis van het rijk bij het massaal huisvesten van mensen in Midden Nederland hoort haar pendant te krijgen in een bijdrage aan het opbouwen van een vitale samenleving. Door de snelle groei van de steden is er een voortdurend gevecht om de culturele infrastructuur gelijke tred met dit tempo te laten houden. Het aanbod aan culturele voorzieningen blijft achter bij de vraag.**

Soms omdat voorzieningen er eenvoudigweg nog niet zijn (Almere met een gemis aan professionele muziek- en theatergezelschappen en Amersfoort met de ontwikkeling van een nieuw cultureel hart) en soms omdat ze vernieuwd moeten worden (Utrecht met een nieuw muziekpodium). Het vaak jonge kunstpubliek kan genieten van een interessante mix van makers met een veelzijdig en prikkelend aanbod. De "professionalisering" van de amateurkunst draagt bij aan de versteviging van de culturele infrastructuur. Deze factoren zorgen er mede voor dat het convenantsgebied zich kenmerkt door een dynamische culturele ontwikkeling met onverminderde ambitie voor de toekomst.

Verder is de enorme rijkdom aan cultureel erfgoed een opvallend gegeven. Een combinatie van de gave oude binnensteden van Utrecht en Amersfoort en kleinere Utrechtse stadjes, werelderfgoederen als De Hollandse Waterlinie en Schokland, historische landschappen als de Romeinse Limes, Vechtstreek en Heuvelrug en het unieke bodemarchief van Flevoland. Ook het jonge erfgoed van objecten en structuren uit de periode van de ontginning in Flevoland - de 60-jarige Noordoostpolder voorop - en het toekomstig erfgoed van het avontuurlijke architectuurbeleid van de steden hoort bij de onroerende cultuurschat van Midden Nederland.

## **2. Cultuur voor ruimte**

Er is één maatschappelijke dynamiek die alle convenantpartners in Midden Nederland raakt. De drie stedelijke regio's – de dragers van de regionale culturele infrastructuur - kennen de komende periode de grootste uitbreidingsplannen van Nederland. Almere is de snelst groeiende stad, Utrecht heeft met Leidsche Rijn de grootste nieuwbouwlocatie en Amersfoort is met Vathorst en de onstuimige groei van de laatste jaren een goede derde.

In het algemeen geldt dat een bloeiende cultuur, goed ingebed in het stedelijk functioneren met uitstraling naar de regio, een belangrijke bijdrage levert aan de sociale cohesie, de economische potentie en de identiteit van de bevolking. Cultuuruitingen leren ons over herkomst, positie en perspectief. Naast de individuele ontplooiing en beleving is het van belang in contact te komen met uitingen van cultuur. Waar dat ontbreekt, verzwakt de binding met de samenleving. In culturele activiteiten kunnen mensen elkaar treffen en opvattingen uitwisselen, dat is belangrijk voor steden en regio's die zoveel verscheiden bevolkingsgroepen herbergen.

Deze algemene vraag naar het cultureel vermogen is in het bijzonder aan de orde bij de groot-schalige nieuwbouw. Deze nieuwe wijken – bijna steden op zich – hebben grote demografische, ruimtelijke, sociale en economische gevolgen. Voortdurend doet zich de vraag voor hoe het nieuwe zich gaat verhouden tot het bestaande. In hoeverre veranderen de bestaande stad en de regio. Hoe kunnen we de essentiële rol van kunst en cultuur bij de opbouw van de samenleving vorm en inhoud geven? Alle drie de steden verkennen deze vragen met speciale programma's en intendanten (Beyond in Utrecht, Cox Habbema in Almere en Bert van Meggelen in Amersfoort).

Deze zoektocht naar nieuwe identiteiten is daarmee in feite één continue culturele uitdaging. Een uitdaging die zich vertaalt in drie culturele thema's:

### **Culturele vormgeving Jonge Ruimte**

Allereerst gaat het om de culturele vormgeving van de Jonge Ruimte. Ruimtelijke beslissingen en ingrepen zijn culturele daden. Het landschap, de steden, de huizen, de wegen, de spoorlijnen, het is allemaal mensenwerk. Grote ruimtelijke ingrepen vragen om een brede visie, goed opdrachtgeverschap en een stevige regie gezien de waarden die in het geding zijn, de vele partijen en de belangen.

Dit betekent dat alle facetten van het thema culturele planologie verder in het beleid ontwikkeld dienen te worden. Het gaat dan om zaken als architectuur, stedenbouw, onroerend erfgoed uit de cultuurhistorische hoofdstructuur (archeologische vindplaatsen, gebouwde monumenten, historische landschappen en jong cultureel erfgoed), broedplaatsen, kunst in de openbare ruimte waaronder met name in Flevoland/Almere grootschalige landschapskunstwerken van internationale allure.

Het belang van de culturele planologie speelt niet alleen in de nieuw te bebouwen gebieden, maar ook nadrukkelijk in bestaand stedelijk gebied. Werken, wonen en vervoer strijden om voorrang. Om het leefmilieu aantrekkelijk te houden of te maken is de kwaliteit van de openbare ruimte van cruciaal belang.

In dit verband is het ontwerpatelier Groene Hart dat in de zomer van 2002 is gestart een interessant initiatief. Dit komt voort uit de architectuurnota van het Rijk. De opdrachtgevers zijn het Atelier Rijksbouwmeester, de Rijksplanologische Dienst van VROM en het ministerie van OCenW. Zij werken nauw samen met de regio (gecoördineerd door Bureau Regio Randstad). Aan het ontwerpatelier nemen ontwerpers deel op het gebied van architectuur, stedenbouw en landschapsarchitectuur.

### **Culturele voorzieningen in Jonge Ruimte**

Ten tweede gaat het om de claim op culturele voorzieningen die Jonge Ruimte legt. Het gaat ook om nieuw publiek en nieuwe participanten, waarvan vele jong en steeds vaker afkomstig uit diverse culturen. De provincies Flevoland en Utrecht hebben een bevolking die een stuk jonger is dan het landelijk gemiddelde.

Dit vraagt om te beginnen om investeringen en oplossingen op maat voor culturele voorzieningen in zowel de nieuwe wijken zelf als in de bestaande stad. Een stedelijk cultureel klimaat komt niet uit de lucht vallen. Waar wordt gepland en gepioneerd moet ruimte zijn voor een ander type beleid dan in de bestaande centra van de steden met een in het geval van Utrecht en Amersfoort zeer lange cultuurtraditie. In de nieuwe wijken valt te denken valt aan laagdrempelige voorzieningen als een cultuurhuis of tijdelijke activiteiten in aanloop naar een volgroeiende wijk. Stimuleren van betrokkenheid van nieuwe bewoners staat voorop. Kortom er is natuurlijk meer mogelijk dan het *Big Brotherhuis* in Almere.

In de bestaande steden is met name sprake van herstructureren van bestaande voorzieningen en voorwaarden scheppen voor het ontstaan van broedplaatsen.

### **Vernieuwing bestaande culturele infrastructuur**

Maar daarnaast betekent Jonge Ruimte vooral een nieuw, overwegend jong publiek voor de bestaande stedelijke culturele voorzieningen. Als ze er al zijn. De snelle groei van Almere en Amersfoort heeft ervoor gezorgd dat het aanbod ver achter loopt bij de vraag. Hierdoor vraagt een nieuwe grootschalige buitenwijk tegelijk om een vernieuwing van het culturele stadshart. Ook in Utrecht speelt dit bij de vernieuwing van het stationsgebied en het ombouwen van het muziekcentrum – de grootste publiekstrekker van Midden Nederland – tot een muziekpaleis. In deze drie steden met deze bijzondere samenstelling van de bevolking zijn vernieuwing, ondersteuning en een samenhangend beleid belangrijke voorwaarden om ook de kleinschaliger activiteiten en voorzieningen tot bloei te brengen. Initiatieven uit het kunstenveld zijn de basis voor een aantrekkelijk kunstklimaat.

Bij deze voorwaardenscheppende rol van de overheid doet zich een knelpunt voor. De opgave van verdere verstedelijking – ook juist binnen de bestaande steden - brengt bij een ongestuurde marktwerking dit concept voor een creatieve stad in gevaar. Dit vraagt om een broedplaatsenbeleid voor de realisering van betaalbare werk-, oefen- en presentatieruimten. Voor (beginnende) culturele activiteiten vormen de kosten van huisvesting vaak een onneembare barrière. Een strikt marktconforme werking zal tot eenzijdigheid van stedelijke plannen leiden en tot verschrapping van het klimaat in de stadswijken. In de stad Utrecht is dit risico op dit moment het grootst, terwijl Almere het probleem heeft dat er geen oude afgeschreven gebouwen zijn.

### **De uitdaging voor Midden Nederland**

Het moge duidelijk zijn dat de culturele opgave van de jonge ruimte in Midden Nederland vraagt om nieuwe gezamenlijke antwoorden met een bovenregionale betekenis. Ieder voor zich is al bezig om in het eigen cultuurbeleid soms zeer creatieve oplossingen te verzinnen. Een landelijk ondersteund pilotproject voor het verweven van cultuur in de breedste zin met de uitdaging van de nieuwe ruimte zal voor de komende periode een stimulerende rol hebben. Het gaat dan ook nadrukkelijk om de culturele raakvlakken met economisch, sociaal en ruimtelijk beleid. Daarbij is de vraag aan de orde wat er van elkaar te leren valt en de wens er een gezamenlijke programmatisch aanpak voor te kiezen.

### 3. Ruimte voor cultuur

Ging het hierboven om de cultuur van de ruimte, de ruimte van de cultuur is ook een rode draad in de ontwikkeling van het cultuurbeleid. Uit de afzonderlijke beschrijving blijkt dat alle convenantpartners voortdurend en met grote inzet bezig zijn met het scheppen van ruimte voor cultuur. Cultuurbeleid kenmerkt zich in het algemeen door ruimte laten en ruimte creëren. Ruimte voor nieuwe initiatieven uit het veld, ruimte voor creatieve plannen van makers, ruimte voor het onverwachte en het toeval in de kunst. Maar cultuurbeleid is niet alleen volgen en faciliteren. Het is zeker ook als overheden richting geven, grenzen stellen en prioriteiten bepalen.

Hier volgen 7 thema's in het huidige beleid die de convenantpartners samen met het thema van Jonge Ruimte gezamenlijk van belang achten voor de toekomst.

#### *Zeven gezamenlijke thema's*

- **De voordelen van programmatisch werken met het rijk**

Het programmatisch werken in het kader van het Actieplan Cultuurbereik en Cultuur en School worden ervaren als een verrijking van de beleidspraktijk. De matching van het rijk blijkt een goed middel om met extra lokale en provinciale investeringen veel mensen bij kunst en cultuur te betrekken. De bijbehorende landelijke doelstellingen laten voldoende ruimte voor stedelijk en provinciaal maatwerk. Voor overheden en veld samen geldt dat er zo meer ruimte ontstaat voor vernieuwing van het cultuurbeleid: ander en nieuw aanbod voor nieuw publiek. In de steden heeft het onder meer een stevige impuls voor de culturele diversiteit van aanbod en publiek betekend. De provincies ervaren bovendien dat het cultuurbeleid zo hoger op de agenda komt bij kleinere en middelgrote gemeenten. Culturele ontwikkelingsprogramma's bieden gemeenten en provincie de mogelijkheid om in gezamenlijkheid de culturele infrastructuur te versterken en een begin te maken met integraal cultuurbeleid. Met name gaat het om vernieuwing van de dragende culturele voorzieningen zoals theaters, archieven en musea, thematische impulsen voor inhoudelijke vernieuwing, regionale en intergemeentelijke coalities. Het programma Cultuur en school heeft het bereik en de inhoud van cultuureducatie bij jongeren enorm vergroot.

- **Meer participatie van publiek en makers**

Door de toegenomen welvaart en het opleidingsniveau is de keuzevrijheid aanzienlijk vergroot. De actieve betrokkenheid bij maatschappelijke belangen staat tegenover het afnemende belang van tradities en binding met de eigen groep. De samenleving is heterogeen geworden met een risico van verbrokkeling. Cultuur en cultuurparticipatie zijn onmisbaar om sociale cohesie tot stand te brengen en om juist uit de herkenning van verschillen een gevoel van gemeenschappelijkheid te bereiken. Participatie, in essentie sociale cohesie, kan gestimuleerd worden door een gericht culturaanbod voor onderscheiden groepen in de samenleving.

De laatste jaren heeft er dan ook terecht veel nadruk gelegen op het cultuurbereik. Daarmee zijn nieuwe groepen bereikt zoals jongeren en nieuwe thema's met aantrekkingskracht ontwikkeld zoals culturele diversiteit. In het algemeen is de aandacht in het culturele veld voor participatie van publiek en makers sterk toegenomen. Cultuureducatie in al haar vormen speelt hierbij een sleutelrol. Veel van de beleidsinstrumenten voor het vergroten van bereik en participatie zijn nog maar net in ontwikkeling. Ook de komende jaren zal een grote inzet nodig zijn om optimale marketing en presentatie van het culturele aanbod aan een maximale vraag uit de héle samenleving te koppelen.

- **Nieuwe organisatievormen in de amateurkunst**

Het belang van de ontwikkelingen in de amateurkunst is groot. Er zijn met name veel initiatieven die de kloof tussen amateur en professioneel kunnen dichten. Cultureel ondernemerschap met een projectmatige aanpak is in opkomst. Er ontstaan nieuwe organisatievormen naast het traditionele verenigingsleven. Met name in het Utrechtse is er – mede als gevolg van het lopende

convenant - een nieuw type amateurkunsthuis van stad en provincie samen ontstaan met een flexibele projectmatige werkwijze, onderdak bij een cultureel ondernemer. Het gaat hier om een combinatie van regionale steunfuncties en een meer wijkgerichte aanpak in de stad. Onder andere is hier de eerste regionale verkenners culturele diversiteit in de amateurkunst actief. Hierbij zijn zichtbaar maken van de amateurkunst, samenwerking over disciplines heen en nieuwe flexibele organisatievormen de thema's. Deze ontwikkelingen stimuleren nieuwe vormen van participatie van makers en publiek. Daarmee verbindt cultuur zich op een nieuwe manier met sociale netwerken. Ook in Almere en Amersfoort ontkiemt op kleinere schaal deze nieuwe amateurkunst buiten verenigingsverband. Omdat bestaande grenzen vervagen kan hiervan een vernieuwende impuls uitgaan op de hele kunstensector. Het is een algemeen gevoel dat de veranderingen in de amateurkunst meer ondersteuning en een nieuwe landelijke aanpak rechtvaardigen; de schotten van de landelijke genre-instituten overstijgend.

- **Kansen voor cultureel ondernemen van nieuwe makers**

In het hele convenantsgebied komen initiatieven rond productiekernen van nieuwe (jonge) makers van de grond. Met name de terreinen beeldende kunst en podiumkunsten (zoals het jeugdtheaterproductiehuis) spelen hierin een rol. Er is vaak sprake van vernieuwend cultureel ondernemerschap. Deze vuurtjes verdienen het om aangewakkerd te worden. Hier ligt de kiem voor wat eens een nieuwe generatie gevestigde instellingen voor een groot publiek zullen zijn. Knelpunt is het gebrek aan ruimte voor broedplaatsen. Ruimtelijke clusters zijn voor culturele ondernemers net zo noodzakelijk als meubelboulevards voor woninginrichters of brainparks voor ICT-bedrijven. Culturele vernieuwing vindt vaak plaats in de marge van de gevestigde cultuur, vaak ook aan de rafelranden van de stad in leegstaande fabriekshallen, bedrijfsverzamelgebouwen of voormalige scholen. Deze plekken zijn vaak broedplaatsen van creativiteit en innovatie, waar grenzen tussen hoog en laag, amateur en professioneel, autochtoon en allochtoon, commercieel of gesubsidieerd wegvallen. Oude gebouwen en terreinen worden steeds schaarser en duurder en in het geval van Flevoland is er alleen maar dure, nieuwe huisvesting voorradig.

- **Het erfgoed is onder ons**

Midden Nederland bezit het hele palet aan erfgoed van onder in het bodemarchief van Flevoland tot aan het puntje van de Domtoren. Daaronder vallen ook werelderfgoederen zoals Schokland in Flevoland en het Rietveld Schröder-huis in Utrecht. De ontwikkeling van erfgoedhuizen en het herstructureren van archieven tot regionale historische centra verdient onverminderde aandacht. Erfgoed en geschiedenis vermits afgestoft biedt veel mogelijkheden tot vergroting van publieksbereik, ook onder jongeren en in de toeristische sfeer. Flevoland ontwikkelt verregaande samenwerking tussen archieven en andere instellingen rond cultureel erfgoed middels het nieuw te bouwen Erfgoedcentrum Nieuw Land. Utrecht kent het erfgoedhuis *avant la lettre* De Federatie Stichts Cultureel Erfgoed, die zich sterk inzet voor erfgoededucatie en het digitaal presenteren van erfgoed. Belangrijk thema is ook het onroerende en landschappelijke erfgoed, mede in relatie tot de planologie. De onlangs vastgestelde Cultuurhistorische Hoofdstructuur van de provincie Utrecht illustreert dit. In Flevoland is het jonge erfgoed van de geschiedenis van de inpoldering uitstekend gedocumenteerd. Deze jonge (met ontheffing voor de 50 jaargrens) monumenten zijn wereldwijd uniek. In Utrecht met een grote diversiteit aan cultuurhistorische elementen en historische landschappen zijn onder meer projecten gaande rond de verschillende verdedigingslinies.

- **Nieuwe media slechten culturele drempels**

Losse initiatieven rond nieuwe media in het kunst- en brede cultuurbeleid kunnen een belangrijkere rol gaan spelen als ze meer met elkaar verbonden worden. Dit gebeurt nog te weinig. Hier valt een publiek te winnen; de digitale arm reikt immers tot in de huiskamer. Bibliotheken met hun nieuwe opzet als informatiecentra en de publieke omroepen met nieuwe media activiteiten kunnen hierbij een sleutelrol spelen. Dit vraagt onder meer om verdere ontwikkeling van het landelijke concept van cultuurpunten: fysieke en digitale verzamelpunten van alle denkbare culturele informatiebronnen ondergebracht in de brede bibliotheek.



Om het idee van *e-culture* handen en voeten te geven, is stimulering van het ontwikkelen van eigenzinnige culturele concepten voor de digitale samenleving van groot belang. Anders gaat de *e-commerce* een monotone en cultuurarme virtuele werkelijkheid creëren. Zo kan in de website [www.kunsthuisutrecht.nl](http://www.kunsthuisutrecht.nl) iedere amateurkunstenaar zichzelf presenteren zonder tussenkomst van derden; een goed voorbeeld van digitale laagdrempeligheid. Ook de huidige snelle multimediale ontwikkelingen in het kunstvakonderwijs in Amersfoort en Utrecht verdienen steun buiten de academiemuren. In Flevoland is de geschiedeniswebsite [www.flevolandbovenwater.nl](http://www.flevolandbovenwater.nl) een goed voorbeeld van nieuwe digitale culturele communicatie.

#### • **Netwerkvorming in de kunsten**

In de podiumkunsten functioneert in het Utrechtse succesvol het zogenaamde Utrechtse model. Een structureel samenwerkingsverband van alle betrokkenen bij de podiumkunsten. De uitstraling naar buiten toe van zo'n netwerkvorming blijkt bij voorbeeld uit het feit dat Almere allianties met deelnemers is aan gegaan.

Nu is netwerkvorming in de beeldende kunst volop in ontwikkeling. Provincie Utrecht en de steden Amersfoort en Utrecht bespreken met elkaar in hoeverre bestaande instellingen kunnen samenwerken en of er één intermediaire instelling kan komen die ook landelijk gezien vernieuwend is. De nadruk ligt op presentatie (juist ook in de openbare ruimte), publieksbereik en cultureel ondernemerschap. De resultaten hiervan beginnen zichtbaar te worden.

## Tot slot

Wij begonnen met de constatering dat Midden Nederland niet bestaat. Wat betreft het cultuurbeleid blijkt er meer eenheid in verscheidenheid dan deze vaststelling deed vermoeden. Het kleinste gemene veelvoud heeft zich vermeerderd tot grootste gemene delers. Zo krijgt Midden Nederland een culturele lading. Naast het verbindende thema Jonge Ruimte zijn er zeven gemeenschappelijke stenen om stap voor stap de nabije culturele toekomst te verkennen en vorm te geven. Wat de convenantpartners van Midden Nederland betreft begint die toekomst al met het tweede deel van het cultuurprofiel, de bestuurlijke inzet.



# Bijlagen

## **Beschrijvende delen convenantpartners**

(incl. sectoranalyse)

**1. Provincie Flevoland & Gemeente Almere**

**2. Provincie Utrecht & Gemeenten Utrecht en Amersfoort**

# 1. Provincie Flevoland en gemeente Almere

## 1.1 Het cultuurbeleid

De provincie Flevoland, bestaande uit drie polders en zes gemeenten, kent een prille ontstaansgeschiedenis. Gezien de planmatige aanpak van de inrichting van de drie polders is de samenhang tussen ruimtelijke ordening, stedenbouw, (landschaps)architectuur en natuur kenmerkend voor het hele gebied. De provincie is vanaf 1941, met uitzondering van Urk, geheel op de teken-tafel "gemaakt". De provincie Flevoland en de zes gemeenten hebben zich ingespannen om de culturele infrastructuur van de grond te krijgen. Het nodige is bereikt, maar er zijn nog verschillende witte vlekken. Er is echter ook unieke Flevolandcultuur: het bodemarchief, het jong cultureel erfgoed en de grootschalige landschapskunst.

Bij de pioniers van Flevoland lag het accent op primaire zaken zoals woningbouw, bedrijfsterrinen en infrastructuur. Er was begrijpelijk minder aandacht voor de ontwikkeling van de culturele infrastructuur (zie het rapport Voorzieningenniveau Flevoland in breder perspectief 2002). Kenmerkend voor Flevoland is de dunbevolkte regio met een klein aantal dorpen en steden. De stad Almere is de snelst groeiende van Nederland en is op weg naar de vijfde stad van Nederland. Voor Almere wordt het inwonertal in 2010 geschat op 210.000, daarna blijft de stad onstuimig doorgroeien naar 350.000 inwoners rond het jaar 2030. Hoe dit proces zal verlopen – ook waar het gaat om voldoende culturele voorzieningen - zal afhangen van de afspraken met het Rijk in het integraal Ontwikkelingsplan Almere. Nu al is het gemis voelbaar van het ontbreken van rijksmiddelen voor enige culturele instelling of opleiding. Opmerkelijk is het relatief grote aantal jongeren en het relatief grote aantal allochtonen. Tot nu moeten veel jongeren buiten Flevoland hoger onderwijs volgen. Almere heeft zich vanaf het begin in hoog tempo ontwikkeld en uitgelezen stedenbouwkundige concepten uitgevoerd. Beeldende kunst in de openbare ruimte is vanaf het begin van hoge kwaliteit.

Anders dan in historische steden op het oude land is het ontwikkelen van een cultureel klimaat in Flevoland en Almere een zaak van én het creëren van nieuwe/dure accommodatie én het aantrekken van personen en initiatieven opdat ook in dit nieuwe gebied initiatieven van kunstenaars een natuurlijke plek vinden. Dit is ook van belang voor het optimaliseren van het vestigingsklimaat voor economische bedrijvigheid. Het bedrijfsleven in Flevoland wordt vooral bepaald door het midden- en kleinbedrijf. Grote sponsorbedragen liggen niet voor het oprapen.

Omdat de meeste Flevolandse culturele organisaties nog in ontwikkeling zijn, zoekt de provincie regelmatig typisch Flevolandse samenwerkingsverbanden. Voorbeelden hiervan zijn het Erfgoedcentrum Nieuw Land en het Centrum Amateurkunst Flevoland (zie de sectoranalyse).

### **Cultuurconvenant 2001-2004**

In artikel 7a van het Cultuurconvenant 2001-2004 is geconstateerd dat onze culturele infrastructuur nog onvolkomen is en worden met name podiumkunst, landschapskunst en jong cultureel erfgoed genoemd als onderwerpen waarvoor een "inhaalslag" nodig is. Gemeente Almere en de provincie hebben gezamenlijk een "Task force" voor podiumkunst ingesteld. Er zal op korte termijn een Unit Almere/Flevoland worden opgericht, waar een artistiek leider zelf initiator en organisator van bijzondere projecten is en tevens bijzondere gezelschappen en kunstenaars naar het nieuwe land "lokt". OC&W is minder participant gebleken dan volgens het convenant verwacht kon worden.

Flevoland profileert zich als dé provincie met de landschapskunst. Met steun van de gemeenten en landelijke fondsen zijn meerdere bijzondere kunstwerken gerealiseerd. Een prille instelling organiseert sinds kort grootschalige manifestaties op (inter)nationaal niveau en ontwikkelt een unieke collectie waar kunst, landschap en natuur centraal staan. Dankzij de steun van de provincie, gemeente Zeewolde en Stichting Kunst en Openbare Ruimte is een goede start gemaakt. Voor de komende jaren gaat het om een verankering op landelijk niveau.

Bij monumenten wordt vaak uitgegaan van een leeftijd van minimaal 50 jaar. Ervaring in de Noordoostpolder leert dat objecten en structuren dan al onherstelbaar beschadigd kunnen zijn. Daarom is gekozen voor een pilot jong cultureel erfgoed in de gemeente Dronten; met steun van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en de Rijksbouwmeester.

De artikelen 8, 9 en 17 betreffen de infrastructuur cultureel erfgoed in het algemeen en archieven in het bijzonder. Dit heeft geleid tot een in opbouw zijnde website [www.flevolandbovenwater.nl](http://www.flevolandbovenwater.nl) (hierbij werken 13 partners samen) en een in voorbereiding zijnde Erfgoed Centrum Flevoland (met 9 partners). De partners zijn zowel overheden als particulier initiatief. Beide onderdelen zijn de afgelopen jaren ruimhartig door OC&W met subsidies gesteund. Almere is een eigen stadsarchief gestart.

De hoofdlijnen van het provinciaal beleid voor cultureel erfgoed zijn: ons (jong) cultureel erfgoed meer en beter zichtbaar maken, versterking van de samenhang en versterking van de samenwerking.

Conform de afspraak in artikel 16 over Werelderfgoed Schokland is, in samenwerking met alle betrokken partners, het integrale gebiedsdocument Schokland in voorbereiding. Het document zal leiden tot concrete afspraken over de taken en de verantwoordelijkheden van de betrokken partners.

Op het gebied van archeologie verwacht de provincie dat in 2003 de Archeologische Monumenten Kaart Flevoland zal worden geactualiseerd (artikel 13). Gelet op artikel 15 (beheer, inrichting en publieke ontsluiting) is de provincie in overleg met de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg over de ontwikkeling van een kader voor cultuurtoerisme. Hierbij speelt tevens het beheer en de inrichting van archeologische terreinen een belangrijke rol. In de gemeente Almere wordt het 'Stadstuinen project' gerealiseerd, gericht op duurzaam behoud en de ontsluiting van archeologische waarden in het plangebied Almere Hout. Alleen al Almere heeft 500 behoudenswaardige vindplaatsen, met name uit de steentijd toen het nu drooggemalen land ook al bewoond werd. Voor wat betreft het beheer van archeologische terreinen laat de provincie in 2002 – 2003 een 'Kansenkaart in-situ behoud' ontwikkelen als bouwsteen voor een instandhoudingbeleid. Almere heeft een archeologisch educatief centrum in voorbereiding.

Het Museum Inventarisatie Project (artikel 10) wordt voor Flevoland in 2002/2003 uitgevoerd.

De verhoogde rijksbijdrage (artikel 7b) Actieplannen Cultuurbereik 2001-2004 voor Flevoland en Almere is van essentieel belang geweest voor de realisering van onze plannen. Opvallend zijn de grootschalige podiumkunstprojecten die cultureel Flevoland op de kaart van Nederland zetten. Denk hierbij aan de openluchtspektakels La Divina Commedia van The Wonder Foundation. Almere heeft ervoor gekozen uit het eigen fonds cultuurstimulering bij te dragen aan de producties en het actieplan vooral in te zetten voor een nieuw concept cultuurverkenner: Tumult! Daarmee zijn veel nieuwe initiatieven geboren zoals open bak podia, kleine filmproducties en jongeren theaterproducties.

Een knelpunt van het Actieplan is het vele werk dat de provincie moet verrichten voor een – voor Flevoland – te klein rijksbudget.

De provincie en de gemeenten zijn voorstander van versterking van het cultuurtoerisme. Dit heeft geleid tot een maandelijks magazine van het Flevolands Bureau voor Toerisme over (cultuur)toeristische evenementen. Een projectplan Carrousel (een overkoepeling voor activiteiten in de zomer) is in voorbereiding.

## 1.2 Sectoranalyse

### A. De Kunsten

#### Inleiding

Mede omdat de culturele infrastructuur in de provincie beperkt is, is naar verhouding een substantieel bedrag jaarlijks beschikbaar voor het mede mogelijk maken van projecten op het gebied van kunst en cultureel erfgoed.

#### Podiumkunst

Flevoland en Almere kennen een zeer beperkt aantal 'lokale' gezelschappen die geen structurele subsidie ontvangen en daardoor afhankelijk zijn van productiesubsidies van de provincie, de gemeente en zeer incidenteel het landelijk Fonds Podiumkunsten. Daarnaast is er een beperkt aantal festivals dat eveneens een beroep doet op provincie, gemeente en soms (Europese) fondsen: in Almere Twee Turven Hoog, het Theaterfestival, het Kamermuziekfestival en Havenfestival en in Lelystad Uitgast en Sunsation. Het Flevolands Bureau voor Toerisme heeft opdracht van de provincie om een projectplan te maken voor Carrousel, een initiatief op het gebied van cultuurtoerisme.

In de 4 grotere gemeenten zijn podia beschikbaar voor de ruim 350.000 inwoners. Almere heeft er twee en krijgt een nieuw theater in 2006 met een grote zaal, midden zaal en kleine muziekzaal. Als ook in 2003 een nieuw poppodium. Daarnaast ontwikkelt zich op De Kemphaan een buiten en binnen podium. Noordoostpolder heeft een eigen theater. De theaters van Lelystad en Dronten worden binnenkort afgebroken en herbouwd, daardoor ontstaat een "gat" voor de nieuwe theaters gereed zijn.

Vooralsnog vindt voortzetting plaats van de financiering van verschillende festivals en producties podiumkunst door Flevoland en Almere waarbij medefinanciering van het Landelijk Fonds Podiumkunsten en het nieuwe Fonds voor Podium Programmering en Marketing sterk wordt nagestreefd. Zo mogelijk worden samenwerkingsverbanden aangegaan met theaterproductiebedrijven elders. In de praktijk zijn er thans relaties tussen Almere en DOX en Growing UP in Utrecht, Opera Spanga en Theater Terra uit Amsterdam. Met deze laatste is ook contact over huisvesting in Almere.

De theaterproducties van eigen bodem zijn tot nu toe in aantal gering en reiken nog pas incidenteel aan de landelijke kwaliteitsnorm (La Divina Commedia in 2001, Faust in 2002 en Uitgast). Voor het aanzwengelen van nieuwe producties, het naar Almere/Flevoland halen van interessante projecten en het creëren van een cultureel brandpunt is een locatie en een artistiek organisator nodig. Dit brandpunt noemen wij Unit Almere/Flevoland. Momenteel onderzoekt de provincie onder welke voorwaarden de bestaande programmeringssubsidie voor afname van nieuwe, kleinschalige podiumkunst kan worden overgeheveld naar het nieuwe Fonds voor Podium Programmering en Marketing.

#### Beeldende kunst en vormgeving

Vanaf het begin legt de provincie bij het kunstbeleid de prioriteit bij realisering van nieuwe projecten op het gebied van landschapskunst. Sinds 2001 ondersteunen de provincie en de gemeente Zeewolde De Verbeelding, een instelling voor kunst, landschap en natuur. De Verbeelding zal een aanvraag indienen voor plaatsing op het landelijke Kunstenplan 2005-2008. De afgelopen jaren is de inhoudelijke en financiële steun van de Stichting Kunst en Openbare Ruimte essentieel geweest voor de ontwikkeling van De Verbeelding. In Almere ontplooit het museum De Paviljoens activiteiten voor beeldende kunst in relatie tot de omgeving. Ook beheert De Paviljoens de collectie Almere. Uniek aan dit museum is dat De Collectie Almere die het museum beheert, bestaat uit een museale binnencollectie en een collectie hoogwaardige kunst in de openbare ruimte. De komende jaren gaat de collectie een extra impuls geven.

## **Film**

Tot nu toe was er door gebrek aan regionale initiatieven geen aparte aandacht voor film in het kunstbeleid van de provincie. In de toekomst lijkt dit echter te veranderen. Filmhuis Die Blechtrommel in Almere heeft plannen om samen te werken met scholen en (kunst)instellingen in heel Flevoland. Naast het reguliere aanbod van kwaliteitsfilms willen zij aanvullende filmactiviteiten ontwikkelen in de vorm van festivals, cultuurmanifestaties en aparte (educatieve) filmprogramma's voor onderwijsinstellingen.

## **Letteren**

In Almere is het genootschap Eindig Laagland actief in het organiseren van literaire avonden, hebben de amateurschrijvers zich verenigd in Aldichter en wordt elk jaar de Jonge Schrijvers prijs uitgereikt. Diversiteit in de literatuur wordt aangeboden in de jaarlijkse Verhalenmarathon.

## **Amateurkunst**

Het provinciaal beleid is met name op de ondersteuning van de ruim aanwezige georganiseerde amateurkunst gericht: de disciplines theater, muziek, popmuziek en dans. Het beleid wordt uitgevoerd door het Centrum Amateurkunst Flevoland, dit kleine centrum maakt als apart project onderdeel uit van het lokale centrum voor kunstzinnige vorming in Lelystad.

Het beleid van de gemeente Almere is ook gericht op de ongeorganiseerden ( bereik via jongerencentra, scholen, buurthuizen, kerkpodia enz). Door steun aan oefenruimtes voor popbandjes en presentaties kunnen vooral jonge amateurs toewerken naar voorstellingen en exposities op niet-reguliere plaatsen.

Met name in nieuwe wijken kan met amateurkunst snel de binding in de wijk worden versterkt. In opdracht van de provincie heeft het Centrum voor Amateurkunst Flevoland met de Stichting Axion een onderzoek gedaan om de toegang van allochtonen tot de amateurkunst te bevorderen.

## **Cultuureducatie**

Zowel door provincie als gemeenten wordt fors geïnvesteerd in de cultuureducatie. De steunfunctie kunstzinnige vorming wordt uitgevoerd door de 4 lokale centra voor kunstzinnige vorming en is geheel gericht op het basisonderwijs in de 6 gemeenten. Daarnaast biedt het CKV Almere een programma voor het Voorgezet Onderwijs. De culturele instellingen in Almere hebben educatief medewerkers om de aansluiting tussen onderwijs en instelling goed te laten verlopen. Met provinciale, gemeentelijke en OC&W-middelen wordt uitvoering gegeven aan diverse projecten voor het voortgezet onderwijs (cultuur en school).

## **Architectuur en ruimtelijke ordening**

In Flevoland is in een tocht van noord naar zuid de ontwikkeling in de tijd van stedenbouw en (landschaps)architectuur van de laatste 50 jaar te zien. De afgelopen jaren zijn er diverse publicaties verschenen. Ook de realisering van BouwRAIprojecten Muziekwijk, Filmwijk en Gewild Wonen in Almere passen in deze traditie. De provincie is voorstander van interdisciplinair beleid, zoals dat tot uiting komt in culturele planologie, Belvederebeleid, gebiedsgericht beleid en ruimtelijke kwaliteit. In Almere worden in een nieuw stadsdeel z.g. stadstuinen ingericht op locaties waar archeologische bodemschatten zijn gevonden. Op het gebied van stedenbouw, architectuur en landschap zijn Centrum voor Architectuur Stedenbouw Landschap Almere, Architectuur Landschap Stedenbouw Lelystad en Museum Nagele actief. Het centrum in Almere is een professioneel centrum met onderzoek, documentatie en tentoonstellingen.

## **B. Cultureel erfgoed**

### **Jong cultureel erfgoed**

Door het Monumenten Registratie Project is het aantal rijksmonumenten in Flevoland van ruim 20 (vooral in de oude dorpskom van Urk) gegroeid naar ruim 80. In dit landelijke project nam Flevoland een speciale positie in: voor Noordoostpolder werd de periode van 1850-1940 gewijzigd in 1942-1962. Immers binnen een halve eeuw kan een potentieel monument al aangetast of gesloopt zijn. De mondiaal unieke planningsgeschiedenis van de polders in Flevoland vraagt om bijzondere aandacht voor dit jonge culturele erfgoed. De ca. 50 beoogde rijksmonumenten zijn tot zij 50 jaar zijn, "geparkeerd" op de gemeentelijke monumentenlijst. Inmiddels is er ook een pilot jong cultureel erfgoed in Dronten gestart. Bestuurlijk zijn er plannen bij de betrokken overheden voor een "Verdrag van Flevoland" voor toekomstgericht behoud van jong erfgoed. De instandhouding van monumenten wordt met provinciale en gemeentelijke (Urk en Noordoostpolder) subsidies gesteund. De provincie acht het van wezenlijk belang om het monument zoveel mogelijk in relatie tot zijn omgeving te bezien.

### **Archeologie**

Hoewel het accent op het recente verleden ligt, is ook de oude geschiedenis in Flevoland volop aanwezig in het archeologisch bijzonder waardevolle en vrijwel ongeschonden geconserveerde bodemarchief. Deze 'culturele biografie' van het gebied is de resultante van een continue vernattingproces dat zijn hoogtepunt bereikte in de voormalige Zuiderzee. Tot de archeologische hoogtepunten van Flevoland behoren Schokland, de vondsten van de Swifterbantcultuur, de vele scheepswrakken, de viswieren van Emmeloord, de Hoge Vaart in Almere en de burchten van Kuinre. Het provinciaal archeologiebeleid is gericht op het duurzame behoud van belangrijke archeologische waarden op locatie, het bevorderen van de archeologische waarden voor het publiek en het bevorderen van ruimtelijke kwaliteit door ontwikkeling van archeologische waarden.

### **Musea, archieven en geschiedenis**

Op het gebied van samenwerking archieven en collecties is het Erfgoedcentrum Nieuw Land in voorbereiding (in 2004 is het nieuwe gebouw gereed). De nu in opbouw zijnde Digitale Catalogus Flevoland is onderdeel van dit centrum. De partners voor het centrum zijn Rijksarchief Flevoland, Nieuw Land Poldermuseum, Sociaal Historisch Centrum Flevoland, archeologisch depot, archieven van 4 gemeenten en archief van het Waterschap. Er is sprake van samenwerking met Almere waar een eigen Stadsarchief wordt opgezet, met gemeente Noordoostpolder, Samenwerkende Bibliotheken Flevoland en het Nederlands Instituut voor Scheeps- en onderwaterArcheologie. De toevoeging aan dit centrum van de functie wetenschappelijk onderzoek en een steunpunt monumenten en archeologie is in onderzoek. Het Erfgoedcentrum Nieuw Land wordt gebouwd in de Kuststrook Lelystad. Onderzoek leert dat de nabijheid van Batavia Stad Outlet Shopping, de Bataviawerf en het Nederlands Instituut voor Scheeps- en onderwaterArcheologie het bereiken van nieuwe doelgroepen zal bevorderen. Met provinciale subsidie wordt het project Museum Registratie uitgevoerd. De afgelopen jaren was het provinciaal beleid gericht op de ontwikkeling van Nieuw Land Poldermuseum, dit museum gaat integraal onderdeel uitmaken van het Erfgoedcentrum Nieuw Land. Moderne kunst museum De Paviljoens bevat de brede collectie Almere sinds 1975 met museale kunstwerken en kunstwerken in de openbare ruimte.



## **C. Informatie**

### **Omroep**

Een overeenkomst tussen Omroep Flevoland en de provincie voor een periode van 5 jaren is in voorbereiding. Daarin gaat het om beleid en verantwoordelijkheid van de omroep, samenstelling van de Programmaraad en financiering door de provincie. Conform provinciaal beleid en eigen beleid van Omroep Flevoland is sprake van samenwerking met lokale omroepen. Omroep Flevoland gaat rond maart 2003 starten met een aparte editie Almere TV; mede gesubsidieerd door de gemeente. Er is samenwerking met de lokale omroep Studio Almere.

### **Bibliotheken**

De zes lokale bibliotheekorganisaties in Flevoland oriënteren zich in het kader van de landelijke herstructurering van het bibliotheekwerk samen met de zes gemeenten en de provincie op de vraag hoe het Flevolandse bibliotheekstelsel optimaal kan worden toegerust voor de nieuwe ontwikkelingen. De ontwikkeling van een Wetenschappelijke Steunfunctie, onder te brengen bij de Bibliotheek Almere, is een belangrijk onderdeel van de kwaliteitsimpuls.

## 2. Provincie Utrecht en gemeenten Utrecht & Amersfoort

### 2.1 Het cultuurbeleid

De provincie Utrecht ligt in het hart van het land en vormt een nationaal kruispunt van wegen en openbaar vervoer. Dit betekent dat Utrecht functies kan vervullen over haar eigen grenzen heen met een nationale aantrekkingskracht. Bovendien is de economische potentie van Utrecht en haar stedelijke regio's goed ontwikkeld. De sterke economie en het goede leefklimaat bepalen dat veel mensen het aantrekkelijk vinden om in Utrecht te wonen en te werken. Deze aantrekkingskracht brengt een enorme druk op de ruimte met zich mee. Natuurlijke en cultuurhistorische waarden komen in de knel. De provincie zoekt naar evenwicht tussen (leef)kwaliteit en druk op de ruimte. Naast de grote nieuwe wijken in Utrecht (Leidsche Rijn) en Amersfoort (Vathorst) kiest de provincie voor beheerste groei. Utrecht is zelfs bezig om samen met Flevoland woonlocaties in de nieuwe polders voor haar inwoners te zoeken.

De provincie Utrecht telt 33 gemeenten met samen ruim 1,1 miljoen inwoners (7% van de Nederlandse bevolking). 40% woont in de grote steden Utrecht en Amersfoort. De provincie telt relatief meer jonge inwoners (40-) en minder oude inwoners (65+) dan landelijk. De Utrechtse beroepsbevolking is duidelijk hoger opgeleid dan het landelijk gemiddelde. Bijna 18% van de provinciale bevolking is van allochtone afkomst, van wie bijna 10% met niet westerse wortels. Het merendeel van de allochtonen woont in de grotere gemeenten van de provincie, met name in de stad Utrecht, waar meer dan een kwart van de jongeren allochtoon is. Samen met Almere staat Amersfoort bovenaan de ranglijst van steden als het gaat om bevolkingsgroei. De samenstelling van de bevolking vraagt om een cultuurbeleid dat zich ook rekenschap geeft van de betekenis van sociale cohesie en zich niet opsluit in de ivoren toren van de kunst.

Het zal duidelijk zijn dat de sociale en fysieke staat van de provincie Utrecht en in het bijzonder de steden Utrecht en Amersfoort een uitstekende voedingsbodem vormt voor een bloeiend cultureel leven met een goed productieklimaat voor de vele makers en met hoogwaardige culturele voorzieningen. De culturele potentie van de provincie Utrecht is dan ook groot. Dit elan laat zich ook aflezen aan het in de lopende cultuurnota's ontwikkelde beleid. Over de hele breedte van cultuur kunnen sterk uiteenlopende publieksgroepen en makers van diverse pluimage volop aan hun trekken komen. Ook is er een enorm scala aan erfgoed waarmee het cultureel vermogen zichtbaar wordt. Over het geheel genomen beschikt de provincie Utrecht over voorzieningen van goede kwaliteit. Bereik en outillage van de culturele instellingen op gemeentelijk niveau verschillen natuurlijk aanzienlijk.

De steden Utrecht en Amersfoort zijn de trekkers met stedelijke voorzieningen met een regionale uitstraling. De stad Utrecht beschikt zelfs over meerdere culturele voorzieningen van (inter)nationale allure. Cultureel is haar omvang aanmerkelijk groter dan je van de kleinste van de vier grote steden in ons land zou verwachten; dit vraagt om grote investeringen. Amersfoort werkt in het kielzog van haar snelle groei aan een eigen cultureel imago. Het hoge aandeel jongeren in de bevolking in de steden en de aanwezigheid van veel hoger onderwijs – waaronder de grootste universiteit van Nederland – zorgen voor een jong publiek en jonge makers die het experiment niet schuwen. Dit levert een eigen culturele dynamiek op. Ook verschillende kleinere en middelgrote gemeenten in de provincie hebben cultuur steeds nadrukkelijker op hun agenda staan.

## **Belangrijke bovensectorale ontwikkelingen**

Het beleid probeert in te spelen op deze goede culturele voedingsbodem. Alvorens in te gaan op de ontwikkelingen in de verschillende kunst- en cultuursectoren volgen hier eerst een aantal algemene gedeelde ervaringen in het cultuurbeleid.

### **• stimulerende werking convenant**

Het lopende convenant Midden Nederland heeft een stimulerend werking op afstemming van het cultuurbeleid tussen provincie Utrecht en Utrecht stad. Er steeds vaker sprake van een natuurlijk bondgenootschap tussen beide overheden. Begonnen met gezamenlijke projecten in de podiumkunsten. Er zijn echter meer beleidsthema's uit het convenant die resultaat beginnen af te werpen; met name in de beeldende kunst en de amateurkunst. Daarnaast is er in 2002 ook één gezamenlijke publieke omroeporganisatie voor stad en provincie gekomen met lokale en regionale programmering. Gezien de snelle ontwikkeling van Amersfoort is het logisch dat de stad zich als nieuwe partner meldt voor het convenant 2005-2008.

### **• versterking samenwerking cultuursector**

Het belang van het bundelen van krachten, zowel sectoraal als buitensectoraal, wordt over de hele linie van cultuur onderkend. Er zijn - zoals te lezen valt in het sectordeel - initiatieven in de amateurkunst, beeldende kunst, erfgoed en podiumkunst om te komen tot nieuwe vormen van gezamenlijkheid op basis van eenduidig provinciaal en stedelijk beleid.

### **• culturele planologie**

In de provincie zijn er grote ruimtelijke opgaven. Niet alleen in het buitengebied maar ook in de bestaande steden waar de grootstedelijke ontwikkelingen steeds weer nieuwe vragen opwerpen om culturele functies goed in te kunnen bedden. De culturele dimensie in het ruimtelijke beleid is dan ook van groot belang. Het criterium 'culturele identiteit' wordt een steeds belangrijker beoordelingscriterium voor ruimtelijke beleid, naast de criteria economische doelmatigheid, sociale rechtvaardigheid en ecologische duurzaamheid. Met name in de planologische inbedding van het cultureel erfgoed en in de stedenbouw is dit besef doorgedrongen. Maar ook in de beeldende kunst zoals blijkt in het Beyondscenario in de vinex-locatie Leidsche Rijn en bij de landinrichting in het Groene Hart. In het algemeen is een goed ontwikkeld beleid voor culturele planologie deels nog een witte vlek. Terwijl met alle grote nieuwbouwplannen rond Utrecht en Amersfoort hier juist een hoofdvraag ligt, zoals in het algemene deel van Jonge Ruimte is neergezet.

### **• stimulering cultuurbeleid niet grote gemeenten**

Het actieprogramma cultuurbereik heeft de provincie voor het eerst structureel en cultuurbreed laten samenwerken met de middelgrote gemeenten. Resultaat is dat in tal van gemeenten (tussen de 20.000 en 60.000) een stevige impuls gegeven is aan een samenhangend cultuurbeleid. Deze meerwaarde van programmatische samenwerking tussen verschillende overheden verdient absoluut continuering. Het is de bedoeling om ook de kleinere gemeente daarbij te betrekken bij voorkeur in gezamenlijk regionaal verband. En uiteraard waar mogelijk in samenwerking met de grote steden.

## 2.2 Sectoranalyse

### A. De Kunsten

Organisatie en distributie in de kunstwereld zijn nog sterk gebaseerd op bestaande onderscheidingen tussen helder afgebakende disciplines, tussen professioneel en amateur, hoog en laag, gesubsidieerd en commercieel. Die indelingen beginnen steeds meer achterhaald te raken. In deze beschrijving en ordening maken we er nog min of meer noodgedwongen gebruik van.

#### Podiumkunsten

Er is een grote rijkdom aan podia, groepen, ensembles en projecten en initiatieven. De overheden stimuleren met hun podiumkunstbeleid de vernieuwing in het aanbod door subsidie voor incidentele activiteiten, de afname door een programmeringsbudget en de culturele infrastructuur door co-financiering van belangrijke festivals, werkplaatsen en gezelschappen.

De nadruk ligt op de twee grote steden. Utrecht met podiumkunst instellingen en -aanbod op (inter)nationaal niveau. De structurele samenwerking in de stedelijke podiumwereld van Utrecht stad is bekend onder de noemer "Het Utrechtse model". Amersfoort is in opkomst met podiumkunstinstanties en -aanbod. Verder is er een goede spreiding van podia in de provincie. Er zijn vier grotere podia in verschillende regio's en daaromheen veel kleinere podia. Gemeenten zijn eerst verantwoordelijke voor het in stand houden van deze podia.

De 12 door de drie overheden gesubsidieerde gezelschappen uit de huidige rijkscultuurnota hebben allen hun domicilie in Utrecht. Opmerkelijk is ook dat er veel boeiende initiatieven zijn van jonge makers. De aanwezigheid van het kunstvakonderwijs is hieraan niet vreemd. Helaas botst het elan van jonge makers op het gebrek aan broedplaatsen in zowel Utrecht als Amersfoort.

Ondanks de stedelijke concentratie zijn er in andere gemeenten ook enkele interessante professionele initiatieven met name rond jeugdmuziektheater.

Over de hele linie zijn er steeds meer initiatieven die zich op de grens van amateur- en professionele kunst bevinden. Het net gestarte Huis voor de Amateurkunst kan samenwerking bevorderen maar ook een open houding in het professionele circuit is belangrijk.

De provincie is bezig een nieuw podiumbeleid te ontwikkelen. Het doel daarvan is: in de gehele provincie een inspirerend klimaat te creëren voor producenten en makers van alle soorten aanbod door een goed gespreide infrastructuur van professionele, ondernemende podia met een kwalitatief verantwoorde programmering en een groot publieksbereik voor alle lagen en leeftijden. Hier ligt een taak voor de provincie samen met gemeenten en rijk (convenantsafspraken en het nieuwe Fonds voor PodiumProgrammering en -Marketing).

Festivals blijven naast hun functie als publiekstrekker belangrijk als impuls voor vernieuwende ontwikkelingen. Zowel Amersfoort als Utrecht kennen een lange traditie van evenementen en festivals. Daarom wil de provincie samen met de steden Amersfoort en Utrecht actief blijven op dit terrein.

De opname in het Convenant van diverse artistiek interessante Utrechtse theaterinstellingen heeft aanzienlijk bijgedragen aan hun verdere groei en ontwikkeling. Het is van belang dat in de nieuwe convenantsperiode dit gezonde klimaat behouden blijft en, waar nodig, wordt verbeterd. Interessante recente ontwikkelingen zijn de vernieuwing van het muziekbeleid en de activiteiten rond jeugdopera met internationale uitstraling; beide in Utrecht stad. Daarnaast draagt de werkplaats/het productiehuis voor beginnende jeugdtheatermakers bij aan het artistieke klimaat door hun ontwikkeling te stimuleren.

Het aanbod van professionele muziek in met name de stad Utrecht is rijk geschakeerd. Vele in de stad Utrecht gevestigde muziekensembles dragen hieraan bij. Dit muziekprofiel heeft een landelijke uitstraling. Het kwalitatieve niveau van dit productieklimaat is zodanig, dat structurele ondersteuning op zijn plaats is.

Het in korte tijd ontstaan van meerdere Jeugdopera-initiatieven in Utrecht is verheugend en verdient de komende periode blijvend aandacht, zowel binnen als buiten Utrecht. Zowel het jonge gezelschap van operamakers, het Internationaal Jeugdoperafestival als het plan voor een jeugdoperawerkplaats opereren binnen een netwerk van musici, zangers, conservatoria en internationale gezelschappen. In de plannen voor de renovatie van het stationsgebied in Utrecht is voorzien in de realisatie van een Muziekpaleis. Hierin worden een aantal pijlers van de muzieksector - de landelijke topaccomodatie Muziekcentrum Vredenburg, poppodium Tivoli, het SJU Jazzpodium - bijeengebracht onder één dak.

Amersfoort heeft een schouwburg, een vlakke vloertheater en een klein poppodium. De groei van de bevolking vraagt om meer theatercapaciteit. Het plan is om in het Eemcentrum een nieuw complex voor pop- en lichte muziek te realiseren. Amersfoort profileert zich ook in productioneel opzicht. Het vlakke vloertheater is mede met provinciale steun gestart met dans- en theaterproducties van eigen bodem, vooral jongerentheater. Er zijn drie jongerentheaterscholen. Zij geven ook mogelijkheden aan jongeren om eigen vrije produkties te ontwikkelen. Er is een oude NS loods gevonden die als culturele vrijplaats en broedplaats zal kunnen gaan functioneren.

### **Amateurkunst**

De amateurkunst floreert in de provincie Utrecht in het bijzonder in de grote steden. Naast de meer traditionele kunst in verenigingsverband en naast de gemeentelijke centra voor kunsten, zien we steeds meer andere verbanden ontstaan. Er zijn met name veel vernieuwende initiatieven in het vruchtbare gebied tussen amateur en professioneel.

Bij de meer traditionele amateurverenigingen worstelt men nogal eens met een gebrek aan jong talent en met een gebrek aan kader. De amateurkunst drijft in belangrijke mate op zelfwerkzaamheid en onafhankelijkheid. Deze eigenschappen staan soms in de weg als het gaat om een vernieuwende aanpak, zoals uitwisseling met andere disciplines en professionals.

In de provincie en stad Utrecht zoeken op het ogenblik allerlei organisaties met provinciale functies - ondersteunend of uitvoerend - naar een bundeling van krachten.

Sinds november 2002 is er een fysiek amateurkunsthuis van stad en provincie Utrecht samen op één locatie gestart. Utrecht was tot voor kort de enige provincie waar een dergelijke voorziening ontbrak. Het positieve van deze achterstand is dat er nu voor een opzet gekozen is die vernieuwend is. In drie opzichten:

- het amateurkunsthuis is ondergebracht bij een cultureel ondernemer die ook andere culturele activiteiten in het met positief resultaat uitgebate cultuurgebouw uitvoert: dit levert gebruik extra faciliteiten van de cultureel ondernemer op (in dit geval: podium, programmeringsexpertise, cultureel netwerk). Deze constructie biedt ook de mogelijkheid om desgewenst om een andere cultureel ondernemer;
- het is een amateurkunsthuis van provincie en stad Utrecht samen: het management van de cultureel ondernemer en zijn verantwoordelijkheid voor de hele amateurkunst wordt gezamenlijk ingekocht, verder hangen stad en provincie ieder hun eigen vaak meerjarige projecten aan de kapstok;
- er komt een amateurloket; wat een nieuwe manier is om los van kunstdisciplines in te spelen op alle vragen van het amateurveld;

De ontwikkelingen in de Utrechtse amateurkunst bieden grote kansen voor de toekomst. Rond de ontwikkeling van het amateurkunsthuis (in de praktijk vanwege de grensvervaging tussen amateur en professioneel wordt de term Cultuurcentrale gebezigd) is er contact met de landelijke koepelorganisaties die ook veelal in Utrecht gevestigd zijn. Wat wel opvalt is dat de afgelopen periode de rijksaandacht voor de amateurkunst sterk achtergebleven is bij de ontwikkelingen in het veld. Dit in tegenstelling tot andere onderdelen van het kunstbeleid.

In Amersfoort zal het nieuw te realiseren gebouw voor amateurkunst en kunsteducatie in het Eemcentrum zal een wervend centrum voor de amateurkunst worden. Sinds een paar jaar heeft Amersfoort een popoefenruimte gerealiseerd in een fraai verbouwde loods op een industrieterrein.

### **Beeldende kunst en vormgeving**

De beeldende kunst heeft een belangrijke plek in het beleid de provincie en de beide steden. Dit blijkt ook uit het feit dat de provincie Utrecht eigener beweging de beschikbare rijksmiddelen ongeveer verdubbeld heeft met eigen geld. Het beleid kent twee hoofddoelen een goede infrastructuur van kunstinstellingen en het stimuleren van het maken en afnemen van beeldende kunst.

De goede infrastructuur vraagt het meeste aandacht. Door de meerjarige bijdrages in de convenantsperiode van gemeente en provincie aan een viertal beeldende kunstinstellingen in de stad Utrecht is de afgelopen jaren een voortvarend begin gemaakt met de professionalisering van de organisaties.

Het gaat er nu om als provincie en stad Utrecht en Amersfoort de mogelijkheden van samenwerking in een intermediaire instelling te onderzoeken met een landelijk vernieuwende aanpak en een duidelijke meerwaarde voor de beeldende kunst. De provinciale en gemeentelijke kunstuitleen werken sinds dit jaar nauw samen onder de noemer Kunstuitleen Utrecht. Voorbeelden hiervan zijn de uitwisseling van de collecties, gezamenlijke aankoop rondes en gezamenlijk ontwikkelde educatieve projecten.

Met het maken en afnemen zit het wel goed. Aanbod op het vlak van beeldende kunst en vormgeving is in ruime mate aanwezig. Kunst in de (semi)openbare ruimte, een ruim tentoonstellingsaanbod in musea met en zonder eigen collecties, galeries en kunstenaarsvoorzieningen, routes, manifestaties, debatten - dit alles valt het publiek ten deel. Gebruik van nieuwe media en de relatie tussen beeldende kunst/vormgeving en de ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit krijgen in toenemende mate aandacht. Zo ook het thema van de publieke betrokkenheid. Invloed van bewoners en gebruikers op kunst in de (semi)openbare ruimte neemt letterlijk en figuurlijk zichtbaar toe.

Een van de speerpunten van het beeldend kunstbeleid van Amersfoort is de realisatie van Kunst in de Openbare Ruimte. In een stad waar zoveel stedenbouwkundige ontwikkelingen gaande zijn, is er ook ruimte voor spraakmakende kunstprojecten. Zo kent Vathorst parallel aan de bouw een cultuurprogramma op basis van een strategisch plan van Bert van Meggelen. Daarbij worden nieuwe bewoners betrokken. Er zijn drie moderne kunst musea in Amersfoort: De Zonnehof, Centrum voor Moderne Kunst met beeldende kunst opdrachten, architectuur en hedendaagse kunstenaars, het Armando museum en het Mondriaanhuis dat zich richt op constructieve en concrete kunst.

Voor Utrecht stad is het project Beyond, een meerjarig scenario beeldende kunst voor Leidsche Rijn. (2001-2010) bijzonder; een kruispunt van beeldende kunst en culturele planologie. Beyond onderzoekt de mogelijkheid voor de beeldende kunst om een substantiële bijdrage te leveren aan de vorming van een nieuw woongebied. Dat gebeurt door voorbeeldopdrachten, waarvoor Beyond zowel opdrachtgever als producent is.

### **Architectuur**

Een witte vlek in het provinciale cultuurbeleid is architectuur. Dit wordt steeds meer als een gemis ervaren. Gelet op de aandacht die de culturele planologie in al haar facetten de komende periode vraagt en de bestaande initiatieven in het veld, wil de provincie een architectuurbeleid ontwikkelen. In de beide grote steden is er wel veel aandacht voor architectuur niet in de laatste plaats in de grote nieuwbouwprojecten. In Utrecht wordt het stationsgebied opnieuw ingericht. In de stad Utrecht bestaat een actief architectuurcentrum. Zie voor Utrecht stad ook het Beyondproject in Leidsche Rijn bij beeldende kunst.

Amersfoort staat landelijk bekend om de bijzondere moderne architectuurprojecten(wijk Kattenbroek). Ook voor de nieuwste Vinexlocatie Vathorst zijn de ambities hoog. In de bestaande stad wordt gedurfde moderne architectuur ingepast in het stedelijk weefsel. Een belangrijke stedenbouwkundige ontwikkeling is de invulling van een enorm braakliggend terrein tegen de rand van de binnenstad: het Centraal Stadsgebied. Onder de paraplu van De Zonnehof is er een lokaal Architectuurcentrum opgericht. Ook in andere plaatsen zijn bijzondere projecten zoals in Houten met een bedrijvenpark op basis van een stedenbouwkundig ontwerp en in IJsselstein met het Zenderpark.

### **Film**

Het bezoek aan bioscopen in Utrecht is één van de hoogste per inwoner van Nederland. De accommodaties zijn in Utrecht verre van optimaal. Er is een gebrek aan doeken. Met name de zalen voor de artfilm zijn klein, waardoor een toename van het bezoek in dit segment moeilijk te realiseren valt. Belangrijkste opdracht is daarom een verbetering van de accommodaties. De gemeente streeft naar een Artplex van 12 zalen verdeeld over twee accommodaties en een megaplex van ongeveer 15 zalen.

Extra ruimte biedt bovendien de mogelijkheid meer bijzondere filmactiviteiten in Utrecht te organiseren en extra aandacht te besteden aan educatie. Ook voor de Utrechtse filmfestivals is een verbetering van de accommodaties van levensbelang. Deze groei dreigt tot staan gebracht te worden door de beperkingen, die de zalen in Utrecht opleggen.

In Amersfoort is in het gebouw van het vlakke vloertheater ook een filmhuis met twee zalen gevestigd voor de kunstzinnige film. Hiervoor is grote publieke belangstelling.

### **Letteren**

In de stad Utrecht is de laatste jaren een inspirerend literair klimaat ontstaan waarin jonge auteurs van zich doen spreken. Een in 2001 ingestelde tweejaarlijkse literatuurprijs speelt in op deze ontwikkeling. Literaire manifestaties en festivals op reguliere podia maar ook op ongewone plaatsen en in de wijk brengen lezers, waaronder opvallend veel jongeren en migranten in contact met literatuur.

Ook de vertelkunst wordt bevorderd door ondersteuning van het jaarlijkse internationale Vertelfestival. Workshops en andere educatieve activiteiten beogen de leesbevordering en het – als amateur – zelf schrijven en/of vertellen. Het Amersfoortse centrum voor kunsteducatie heeft ook een schrijversschool. Daarnaast is er een stichting die literaire evenementen organiseert in samenwerking met de bibliotheek.

De provincie heeft een amateurconsulent voor schrijven.

### **Cultuureducatie**

Het cultuureducatiebeleid is de laatste jaren volop in ontwikkeling. De provincie subsidieert twee provinciale steunfunctie instellingen voor de cultuureducatie: Kunst Centraal voor de kunstzinnige educatie en de Federatie Stichts Cultureel Erfgoed voor de erfgoededucatie. Beide steunfunctie instellingen richten zich op het ontwikkelen van aanbod samen met culturele instellingen en bemiddeling daarvan naar onderwijs. Uitgangspunt is een doorlopende leerlijn van basisonderwijs, voortgezet onderwijs, ROC, waarbij educatie overgaat in participatie. Er wordt samengewerkt met Amersfoortse en met stedelijk Utrechtse culturele organisaties. De stad Utrecht is zelf verantwoordelijk voor de steunfunctie cultuureducatie. Het Utrechts Centrum voor de Kunsten voert deze taak uit en ontwikkelt zich steeds meer tot een organisatie die wijkgericht werkt. Dit betekent: advisering aan in de wijk gevestigde organisaties (onderwijs en welzijn) over het opzetten van projecten op het gebied van cultuurparticipatie.

Naast de langjarige aandacht voor allerlei vormen van kunsteducatie scheidt de provincie steeds meer ruimte voor erfgoededucatie. Er wordt ook gewerkt aan activiteiten op het snijvlak van kunst en erfgoed.

Momenteel richt het provinciale beleid zich geheel op binnenschoolse cultuureducatie. De komende periode wordt de aandacht voor binnenschoolse cultuureducatie verder uitgebouwd: meer vraaggestuurd werken, inhoudelijk vernieuwend aanbod (multidisciplinair, cultureel divers),

streven naar hoge kwaliteit in inhoud en organisatie. De inhoud van de educatie moet openstaan voor interessante nieuwe ontwikkelingen in het culturele veld. Betrokkenheid van belangrijke culturele en kunstorganisaties bij de cultuureducatie is belangrijk voor het cultuurbereik in de toekomst (klein kinderen worden groot en daarmee cultuurpubliek). In aansluiting op de binnenschoolse educatie wordt onderzocht of er ruimte kan komen voor buitenschoolse educatie. De provinciale rol zal zich richten op netwerkvorming van de bemiddelende instellingen met de culturele aanbieders, de vraag vanuit het onderwijs, vernieuwing in termen van culturele diversiteit en sectoroverstijging.

#### *Diversiteit in het onderwijs*

In de stad Utrecht speelt in de cultuureducatie de grote culturele diversiteit van de leerlingpopulatie een rol. Hierdoor krijgt de school steeds meer een functie in het verbeteren van de omgang en de communicatie tussen diverse bevolkingsgroepen. Culturele instellingen worden dan ook in hun samenwerking met het onderwijs (primair en vmbo) steeds meer geconfronteerd met een cultureel diverse vraag. Hier weet men niet altijd raad mee. Een van de oorzaken is dat bij de meeste instellingen de ervaring en know how ontbreekt. De deskundigheid ligt maar bij één of twee instellingen. Zij worden overvraagd terwijl zij formeel geen taak op dit gebied hebben. De gemeente Utrecht heeft wil de komende jaren via projecten de deskundigheid op het gebied van culturele diversiteit van de culturele sector in zijn geheel gaan versterken.



## **B. Cultureel erfgoed**

De provincie Utrecht in het algemeen en de historische steden Utrecht en Amersfoort in het bijzonder zijn ongemeen rijk aan erfgoed binnen de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (zie nota 'Niet van gisteren', 2002). Er zijn uiteenlopende historische landschappen met landgoederen, boerderijlinten en verdedigingslijnes (De Nieuwe Hollandse Waterlinie wordt mogelijk werelderfgoed). Er zijn vele monumenten in en buiten historische binnensteden en vele archeologische vindplaatsen. De goede staat van het erfgoed vraagt om voortdurende aandacht. Tegelijkertijd bieden erfgoed en geschiedenis veel mogelijkheden tot vergroting van het publieksbereik. De ontwikkeling van erfgoedhuizen en het herstructureren van archieven tot regionaal historische centra verdient verdere steun. De rol van de provincie en de steden voor cultureel erfgoed is gericht op 'behoud door ontwikkeling'. De programma's Cultuurbereik en Erfgoed Bereikbaar spelen hierbij een belangrijke rol. Een belangrijke troef op het vlak van erfgoed vormt de Federatie Stichts Cultureel Erfgoed. Een federatie van acht ondersteunende en uitvoerende organisaties (musea, monumenten, geschiedenis). Tezamen bestrijken zij de volle breedte van het cultureel erfgoed met discipline-overstijgende taken, zoals erfgoed-educatie, ICT, advisering en kwaliteitsverbetering. Dit provinciale erfgoedhuis fungeert als een spin in het web van de erfgoedpraktijk.

### **Cultureel erfgoed en culturele planologie**

Cultuurhistorie is in toenemende mate (mede) richtinggevend voor de inrichting van de ruimte en biedt een meerwaarde in ruimtelijke plannen. Monumenten, archeologie en landschappelijke en stedenbouwkundige structuren worden in relatie tot elkaar als belangrijke partner in de ruimtelijke ordening gezien. Behoud, beheer en ontwikkeling van grotere cultuurhistorische eenheden is in uitvoering en behoud van archeologische vindplaatsen en vondsten wordt geoptimaliseerd. Daarbij speelt openstellen en toegankelijk maken van cultuurhistorische waarden een centrale rol. Zo wordt het cultuurbereik vergroot.

Voor de provincie is een Cultuurhistorische Hoofdstructuur vastgelegd waarmee de cultuurhistorie in het omgevingsbeleid kan worden ingebed. Gemeenten worden gestimuleerd om de cultuurhistorie volwaardig mee te wegen bij de ruimtelijke plannen door CultuurHistorischeEffectRapportages op te (laten) stellen. Ook wordt er samengewerkt in grote ruimtelijke projecten zoals De Nieuwe Hollandse Waterlinie, de Limes, Belvedere; met name de toestand van veel onderdelen van De Nieuwe Hollandse Waterlinie baart provincie en stad Utrecht grote zorgen; investeringen zijn gewenst.

### *Archeologie*

De provincie Utrecht kent een rijk en gevarieerd bodemarchief. Inherent aan de archeologie is dat veel waarden nog onbekend zijn. Ruimtelijke planners vinden dit lastig. Ook vragen beheer en monitoren van bekende archeologische monumenten steeds meer aandacht. Beleid hiervoor staat nog in de kinderschoenen. Met het rijk wordt een onderzoeksagenda ontwikkeld en gewerkt aan de actualisering van de Archeologische Monumentenkaart. Hierbij worden ook samen met gemeenten de gevolgen van het verdrag van Malta op het gebied van marktwerking, decentralisatie en kwaliteitszorg betrokken.

### Leidsche Rijn als archeologisch voorbeeld:

De gemeente Utrecht kent veel ruimtelijke restanten uit de Romeinse tijd als onderdeel van de Limes die door de hele provincie antieke sporen heeft achtergelaten. In het langlopende project Leidsche Rijn is in samenwerking met de provincie de basis gelegd voor de vroegtijdige inbreng van cultuurhistorie in het Masterplan door het uitbrengen van de grootste CHER tot nu toe. Het onder regie van de gemeentelijke sectie cultuurhistorie uitvoeren van het archeologisch onderzoek levert een schat aan informatie over de Romeinse Limes. Het ligt in de bedoeling de historische continuïteit in de nieuwbouwwijk in de vormgeving van de openbare ruimte een rol te laten spelen. Bij voorbeeld met het in 2003 met een Rijksbijdrage op te graven Romeinse schip.

### *Monumentenzorg*

Utrecht stad en Amersfoort kennen samen enkele duizenden monumenten grotendeels gelegen in hun gave historische binnensteden. In Utrecht stad wordt naast het traditionele aandachtsgebied binnenstad, steeds meer aandacht besteed aan de zaken die de wijken hun eigenheid geven. Uiteraard gaat dat vooral om gebouwde zaken, maar ook de archeologie kan een bijdrage leveren. Bewoners hechten sterk aan de historisch ontwikkelde omgeving, hoe jong die ook is. In de monumentenzorg blijft Utrecht sterk zijn aandacht geven aan deskundige begeleiding van restauraties en verbouwingen en advies aan eigenaren. De secties Monumenten en Cultuurhistorie van de gemeente gaan de relaties met de afdeling cultuur intensiveren. Hoezeer de gebouwde omgeving een essentiële bijdrage leveren aan de culturele infrastructuur blijkt wel in het Museumkwartier, waar ook de stad zelf als het ware een levend museumstuk is.

Amersfoort kent twee door het rijk beschermde stadsgezichten (de binnenstad en het Bergkwartier) en nog een 16-tal gemeentelijke stadsgezichten. De gemeentelijke monumentenzorg streeft naar het behoud en zichtbaar maken van deze cultuurhistorische waarden in de ruimtelijke planontwikkeling. De komende jaren is de aanwijzing van het villapark Bergkwartier tot rijksstadsgezicht een van de belangrijkste speerpunten. Dat geldt ook voor de Wederopbouwperiode (1945-1960). Het provinciaal beleid richt zich in het kader van de Cultuurhistorische Hoofdstructuur op verbreding van objectgerichte zorg naar het monument in zijn omgeving. Naast dit gebiedsgerichte beleid komen de wederopbouwmonumenten hoog op de agenda.

### **Musea**

Op museaal vlak heeft Utrecht veel te bieden en het aanbod neemt nog toe. Er zijn 45 musea. De instandhouding is een gemeentelijke taak. Alleen waar een museum het draagvlak van een gemeente te boven gaat mede bekostigt de provincie de exploitatie, zoals bij de twee kasteelmusea Slot Zuylen en Kasteel

Amerongen. Tegenover een aantal succesvolle grotere musea, waarvan de meeste in de stad Utrecht, staan nogal wat kwetsbare kleintjes met een beperkte collectie, weinig bezoekers en onvoldoende professionaliteit. Het provinciaal beleid richt zich zowel op adequaat beheer en behoud als op vergroting van het publieksbereik. Het zwaartepunt komt steeds meer te liggen bij provinciebrede samenwerkingsprojecten, zoals de inventarisatie van de Collectie Utrecht (Musip is in de provincie Utrecht ontwikkeld) en de digitale publieksvertaling ervan (project Erfgoed Bereikbaar). De positionering van musea in de lokale samenleving vraagt om meer aandacht: het museum als sterke samenwerkingspartner, als centrum voor informatie, scholing en vorming.

### **Regionale geschiedenis**

Regionale geschiedenis mag zich verheugen in nog steeds toenemende belangstelling, zowel bij een algemeen publiek als bij het onderwijs. De sector is zich bewust van het belang van samenwerking tussen amateur- en beroepshistorici. Amersfoort kent als ontmoetingsplek een maandelijks Historisch Café. De bijzondere leerstoel Utrechtstudies bij de Rijksuniversiteit draagt ook aan de samenwerking bij. De archiefwereld, van ouds her nauw betrokken bij de regionale en lokale historie, maakt een veranderingsproces door. Zij ontwikkelt zich naar een open, op het publiek gerichte organisatie. Dit zal uitmonden in de vorming van enkele grote regionale historische centra.

Het stadsmuseum Flehite is in Amersfoort het cultuurhistorisch centrum. Flehite wordt omgevormd tot een cultureel bezoekerscentrum vanwaaruit men de historische binnenstad kan gaan ontdekken.

Het Gemeentearchief functioneert als Regionaal Historisch Centrum voor Amersfoort en Eemland en documentatiecentrum voor Nationaal Monument Kamp Amersfoort. Knelpunt is de niet meer toereikende behuizing; nieuwbouw wordt onderzocht.

## C. *Informatiesamenleving*

### **Openbare bibliotheken**

Het bibliotheekbeleid wordt sinds een paar jaar drastisch vernieuwd.

Om ook in de komende decennia een rol van betekenis te blijven spelen is het nodig dat de openbare bibliotheken zich ontwikkelen tot een centraal knooppunt van de lokale culturele, educatieve en maatschappelijke infrastructuur (verbindingen met onderwijs, musea, archieven, podia, boekhandels en andere culturele, educatieve en maatschappelijke voorzieningen). Daarvoor is overal in ons land een veranderingsproces in gang gezet. De provincies registreren het omvormingsproces.

Er komt in de provincie een nieuwe samenhangende netwerkstructuur met basisbibliotheken (bestuurlijke clusters van lokale bibliotheken) voor de primaire functies en op provinciaal niveau een aantal gemeenschappelijke back-office voorzieningen. Voor het in samenspraak met veld en gemeenten ontwerpen van een samenhangend bibliotheeknetwerk is een stuurgroep ingesteld. De huidige Provinciale Bibliotheek Centrale zal in dit kader worden omgevormd. Voor dit ombouwproces zijn extra middelen beschikbaar gesteld. De bibliotheken in Utrecht verschillen fors in kwaliteitsniveau en begrotingsomvang, wat alles te maken heeft met de sterk variërende gemeentelijke subsidiebijdrage.

### **Publieke Regionale Omroep**

Er vindt een interessante ontwikkeling plaats in het Utrechtse rond publieke omroep. In september 2002 is door fusie een nieuwe omroeporganisatie ontstaan, RTV Utrecht. Het bijzondere is dat deze omroeporganisatie zowel de lokale radio- en tv-programma's maakt voor de stad Utrecht als de regionale voor de provincie. Dit is een unieke combinatie in het Nederlandse medialandschap.

RTV Utrecht ziet zichzelf als een modern publiek multimediabedrijf. Zij is van start gegaan met vernieuwende ideeën voor programmering. RTV Utrecht kent een ook voor Nederland bijzondere organisatiestructuur zonder hoofdredacteur en met één redactie voor alle mediale uitingsvormen. In de toekomst zijn dan ook ontwikkelingen mogelijk waarbij de grenzen tussen lokale en provinciale programmering weg kunnen vallen. Immers deze strikte scheiding verliest aan waarde in een provincie zonder eenduidige identiteit en met twee grote steden als concentratiepunten. De bestuurlijke maat van de provincie is niet per definitie ook de goede maat voor publieke media. De komende jaren bieden dan ook alle kansen om ook landelijk gezien op een vernieuwende wijze publieke mediadiensten aan te bieden. Een vernieuwing die een antwoord is op de snelle technologische ontwikkelingen en veranderde inzichten rond publieksbereik.

Omroep Amersfoort is de lokale radio- en televisiezender. De omroep is goed toegerust en heeft een behoorlijk bereik onder de inwoners van Amersfoort en Leusden. Het is dan ook een bindmiddel voor de snel groeiende bevolking.

### **Digitaal**

De provincie is in haar beleid apart aan het verkennen wat de impact is van de snelle digitale ontwikkelingen op het traditionele aanbod van publieke informatievoorziening via regionale en lokale radio, tv, krant en bibliotheek. Daarbij is ook de vraag aan de orde in hoeverre nieuwe media als internet ook een publieke domeinfunctie hebben die provinciale aandacht behoeft. De Kennissatelliet Amersfoort (onderdeel van Hogeschool Utrecht) heeft in Amersfoort een opleiding voor multimedia. Vanuit de faculteit zoekt men regelmatig de samenwerking met de Amersfoortse podia.





provincie :: Utrecht



Gemeente Utrecht



PROVINCIE FLEVOLAND

**gemeente Almere**